

Magyarország Nagykövetsége

Asztana, Kazahsztán

***Kárteszi Nándor agrár-, és környezetügyi szakdiplomata éves
szakmai beszámolója***

2012/2013

Tartalomjegyzék

Kazahsztán bemutatása.....	3
Kazahsztán rövid története	5
A Kazah Köztársaság Elnöke	6
A kazah mezőgazdaság.....	7
Kazahsztán mezőgazdasági adottságai, általános tudnivalók:	7
A 2013-2020-as ágazati terv.....	8
Bevezetés.....	8
A jelenlegi helyzet, és a fennálló problémák bemutatása.....	9
Kazah mezőgazdaság SWOT analízise	19
Az ágazati terv a következő területeken irányoz elő intézkedéseket:	20
A program megvalósításának szakaszai	26
Várt eredmények.....	26
Környezetvédelem.....	28
Kazah - Magyar kereskedelmi-gazdasági kapcsolatok	31
Tapasztalatok és javaslatok	34
Kiállítások tapasztalatai:.....	35
KazAgro-KazFarm 2012:.....	35
AgriTek Astana:.....	36
WorldFood Kazakhstan:.....	36
InterFood Astana:.....	37
Mezőgazdasági gépgyártás.....	37
Kazakhstan Machine Builders' Forum tapasztalatai.....	37
A 2013-2020 Agráripari Ágazati tervhez kapcsolódó javaslatok	38
Az asztanai Magyar Kereskedőház	41
Személyi feltételek	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

Kazahsztán bemutatása

Földrajzi elhelyezkedése: Kazahsztán Közép-Ázsiában helyezkedik el, az eurázsiai földrész mélyén. Határos államok: Oroszország, Kína, Kirgizisztán, Üzbegisztán, Türkmenisztán. Nyugaton vízi határa is van: a Kaszpi-tenger.

Területe: 2.724.900 négyzetkilométer. Területét tekintve Kazahsztán a Föld kilencedik legnagyobb állama, Oroszország, Kína, az USA, Argentína, Brazília, Kanada, India és Ausztrália után.

Éghajlata: Szélsőségesen kontinentális. A klimatikus viszonyokat az óceánoktól való távolság és a nagy terület határozzák meg. A januári átlaghőmérséklet: -19°C és -4°C , a júliusi átlaghőmérséklet: $+19^{\circ}\text{C}$ – $+26^{\circ}\text{C}$ fok közé esik. Az országban a legalacsonyabb hőmérséklet: -45°C , a legmagasabb pedig: $+45^{\circ}\text{C}$. Nagyon magas a napos órák száma, magasabb, mint a Krím-félsziget déli partjain és a Fekete-tenger kaukázusi partvidékén.

Domborzata: Rendkívül változatos. Az ország területének 40%-a sivatag, 23%-a félsivatag, 20% sztyeppe, 7% erdős sztyeppe, 10% pedig hegyvidék. Dél és kelet felől magas hegyek veszik körül. A legmagasabb csúcs a Khan Tengri (Szaryzsaz hegylánc), amelynek a tengerszint feletti magassága 7010 m.

Víztartalék: Kazahsztánban 8,5 ezer kisebb és nagyobb folyó van. Hét folyó hosszabb 1000 km-nél. A legnagyobb folyók az Urál-folyó és az Emba amelyek a Kaszpi-tengerbe torkollnak, a Szir-Darja az Aral-tóba, az Irtis, Isim és Tobol folyók pedig az Északi Jeges-tengerbe. A 48000 kisebb-nagyobb tó közül a legnagyobbak a következők: Aral-tó, Balhas-tó, Zajszan-tó, Alakol, Tengiz, Szeletengiz. A

Kaspi-tenger északi partvidékének nagy része és keleti partvidékének mintegy a fele kazah területre esik.

Növény- és állatvilága: 155 fajta emlősállat, 480 fajta madár, 150 fajta hal fordul elő található meg. A sztyeppén őzek, antilopok, farkasok, rókák, sakálók élnek, a hegyekben és az erdőkben medvék, kőszáli kecskék, magashegyi bárányok, hópárducok, szarvasok és különféle madarak.

Nyersanyagforrások: Kazahsztán a világon a hatodik helyet foglalja el nyersanyagok tekintetében. A világ tíz legnagyobb földgáz- és kőolajtartalékkal rendelkező országának egyike. A kazahsztáni uránlelőhelyek körülbelül a második helyet foglalják el a világ urán tartalékai között. Napjainkig több mint 250 kőolaj és földgáz lelőhelyet tártak fel Kazahsztánban, amelyek jobbára az ország nyugati területén találhatóak. A legnagyobbak: Tengiz (a feltárt olajforrások nagysága több mint 1 milliárd tonna), Karacsaganak földgáz lelőhelye (1,3 trillió köbméter), Kasagan (a Föld egyik legnagyobb kőolajtartalékával rendelkező lelőhelye, becslés szerint mintegy 7 milliárd tonna kőolaj). A periódusos rendszer 105 eleme közül 99 található meg Kazahsztánban, amelyek közül 70 elemet felmértek, és bevontak a termelésbe hatvanat. 493 ásványkincs-lelőhely ismert Kazahsztánban, 1225 fajta ásványi nyersanyaggal. Kazahsztán cink, wolfram és barit tartalék szempontjából első helyen áll a világon. Króm, foszfor, ezüst, ólom és krómtartalmú ércek szempontjából a második, réztartaléka és fluorit tartaléka a harmadik, molibdén tartaléka a negyedik, aranytartaléka a hatodik, vasérc tartaléka (16,6 milliárd tonna) a nyolcadik a világon. Kazahsztán kémiai nyersanyagokban is gazdag, kálisó és egyéb só-lelőhelyek; bór, bróm vegyületek, szulfát, foszfor és egyéb nyersanyagok, amelyeket a festékipar használ. Korlátlanok a lehetőségek szinte az összes szintetikus kőolaj származék (különösen etilén, polipropilén, kaucsuk termékek), szintetikus mosószerek és szappan, mikrobiológiai fehérje tápanyagok, műselyem és műfonal, szintetikus gyanta és műanyag, cement előállítására.

A felmérések alapján Kazahsztánban a kibányászott és felhasznált ásványi kincsek közül a gazdasági életben a legnagyobb szerepet a: szén, ásványolaj, réz, vas, ólom, cink, krómvegyületek, arany, mangán játssza.

Lakosság: 16,95 millió ember. Népsűrűség: 5,8 fő/km². Több mint 120 nemzetiség él az országban. A kazahok száma 9,008 millió (58,9%), más nagyobb nemzetiségek: Orosz 3 millió 962 ezer (25,9%), ukrán: 444 700, üzbég: 433 500, ujjur: 231 400, tatár: 229 100, német: 222 500, stb.

Vallás: Kazahsztánban számos felekezet létezik. A főbb vallások: iszlám (60%), pravoszláv kereszténység (30%).

Főváros: Asztana (1997 óta) mintegy 800 000 ember otthona.

Adminisztratív-szerkezeti felépítése: 14 területi egység (akimátus, kormányzóság), 84 város, amelyek közül 2 köztársasági és 37 területi jelentőségű, 159 kerület, 241 település, 2042 falusi (auli) körzet.

Államnyelv: A kazah, amely mellett az orosz és az angol is hivatalos nyelvnak számít. Az állami szervezeteknél és a helyi önkormányzatoknál a kazah nyelvvel azonos szinten használják az orosz nyelvet is. Az angol az üzleti élet nyelve, az államigazgatásban nagyon kevesen, az üzleti életben egyre többen beszélnek.

Kazahsztán rövid története

Kazahsztánnak gazdag történelmi és kultúrtörténeti múltja van. Az Eurázsia közepén elhelyezkedő ország a civilizációk keresztútján, a kelet és nyugat, észak és dél, az Ázsia és Európa közötti közlekedési utak központjában található. Kazahsztán az eurázsiai kontinens egyik legnagyobb állama. A történelem egyes időszakaiban Kazahsztán területén különféle államok jelentek meg és fejlődtek, sajátos kultúrával és történelemmel. Napjaink Kazahsztánja ezeknek az államoknak az utódja. Időszámításunk első évezredében Közép-Ázsia sztyeppéin alakult ki a nomád szkíta-szaka civilizáció, amelynek emlékei napjainkig fennmaradtak. A következő századokban alakult meg a hun államalakulat, amelynek óriási hatása volt a kor geopolitikai térképére. Ezeken a területeken keresztül haladt a Selyemút, amely összekötötte Kínát Bizánccal. A Nagy Selyemút nemcsak ösztönözte a világkereskedelem fejlődését, de a tudomány és kultúra csatornájának is volt. 1221-ben a mongolok Dzsingisz kán vezetése alatt meghódították Közép-Ázsiát. A mai Kazahsztán nagy része Dzsingisz kán legidősebb fia, Dzsucsi utódainak területeként, az Aranyhorda fennhatósága alá került. A XV. század második felében megalakultak az első kazah kánságok, és a XVI. század elejére kialakult az egységes kazah nemzet. A "kazah" szó jelentése türk nyelven "szabad, független". A XVII-XVIII. században a kínai császárok uralma és irányítása alatt álló dzsungáriai nomád törzsek háborút indítottak a kazah kánság ellen. Az ország függetlenségének és biztonságának fenntartása érdekében a kazah kánok az orosz cári birodalomhoz fordultak katonai védelemért, amely éppen ezekben az időkben szélesítette keleti határait Szibéria felé. Kazahsztán sorsa ezek után a társadalmi fejlődés európai modelljével és különösen az orosz állam és népei sorsával kapcsolódott össze. A XIX. század első felében egyre több kazah telepedett le, és kezdett földműveléssel foglalkozni. Az 1990-es évek elején Kazahsztán a társadalmi és politikai berendezkedés átalakításába kezdett. Az 1990. április 24 -i törvény létrehozta Kazahsztán elnöki posztját. Az ország első elnöke Nurszultan Nazarbajev lett.

1990. október 25-én elfogadásra került az Állami Függetlenségről szóló nyilatkozat.

1991. december 16-án a Parlament kinyilvánította a Kazah Köztársaság függetlenségét.

A Kazah Köztársaság Elnöke

Kazahsztán életét a függetlenség elnyerése óta meghatározza elnöke, Nurszultan Nazarbajev. Véleménye, törekvései meghatározóak az ország életében. 1940. július 6-án Alma-Ata megye Kaszkelen járásban található Csemolgán faluban született. 1967-ben végzett a Karagandai Vasmű mellett működő műszaki főiskolán. A gazdaságtudományok doktora. A Kazah Köztársaság Nemzeti Tudományos Akadémiájának, a Nemzetközi Mérnöki Akadémia és az Orosz Föderáció Társadalomtudományi Akadémiájának akadémikusa. Az Al-Farabi Kazah Állami Nemzeti Egyetem tiszteletbeli professzora. A Belorusz Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja. Az M. V. Lomonoszov Moszkvai Állami Egyetem tiszteletbeli professzora.

1960-1969.: a Karagandai Vasműben dolgozott.

1969-1973.: párt- és komszomolmunkát végzett a Karaganda megyei Temirtau városban.

1973-1977.: a Karagandai Vasmű pártbizottságának titkára.

1977-1979.: Karaganda területi pártbizottságának titkára, második titkára.

1979-1984.: a Kazahsztáni Kommunista Párt Központi Bizottságának titkára.

1984-től 1989-ig a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaság Miniszteri Tanácsának elnöke.

1989-1991: a Kazahsztáni Kommunista Párt Központi Bizottságának első titkára. Egyidejűleg 1990 februárjától áprilistig a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának elnöke.

1990 áprilisától a Kazah Köztársaság Elnöke.

1991. december 1-jén megtartották az első országos elnökválasztást, amelyen N.A. Nazarbajev a választók 98,7 százalékos támogatását szerezte meg.

1995. április 29-én az országos referendum eredményeként N.A. Nazarbajev elnöki megbízatását a 2000. évig hosszabbították meg.

1999. január 10-én alternatív alapon a Kazah Köztársaság Elnökévé választották, elnyerve a választók szavazatainak 79,78 százalékát.

2005. december 4-én újra megválasztották a Kazah Köztársaság Elnökévé, a választók szavazatainak 91,15 százalékával.

A Kazahsztáni Népek Gyűlésének elnöke.

A Kazahsztáni Fegyveres Erők Legfelsőbb Főparancsnoka.

A Kazahok Világszövetségének Elnöke.

A kazah mezőgazdaság

Kazahsztán mezőgazdasági adottságai, általános tudnivalók:

Kazahsztán egyik legfőbb erőssége a hatalmas, 222,4 millió ha a megművelhető terület nagysága, a gabonatermesztéshez, ló és juhtenyésztéshez kapcsolódó tapasztalat. Ugyancsak előnyei közé tartozik a megfelelő beruházási tőke, a Kazagrofinance programjainak keretében, amelyek megfelelő háttérrel biztosíthatnak a valós beruházási szándék mellé. Kazahsztán erőssége, hogy a mezőgazdaság szinte minden ágához megfelelő adottságokkal bír, domborzati és klimatikus viszonyait tekintve is, kezdve a magas hegyiségekkel a nagy legelőkön át a hatalmas tavakig. Az északi, észak-keleti és az ország nyugati illetve középső részén elhelyezkedő területek a gabona termesztéséhez kiválóak, ezeken a területeken magas glutén-tartalmú búza terem, ez a világpiacon kiválóan értékesíthető. A kazah mezőgazdaság húzóágazata a gabonatermesztés, a 2011. évi tavalyi 26,9 millió tonnás rekordtermés után (a korábbi rekord 2009-ben 20,8 millió tonna volt), 2012-ben a szárazság miatt mindössze 12,7 millió tonna gabona került a raktárakba. Az idei évre szóló előrejelzések még rosszabb termést jósolnak, elképzelhető az is, hogy 10 millió tonna alatt lesz a gabonatermés. A keleti és a déli országrészek kedvező adottságokkal rendelkeznek az olajos növények, cukorrépa, kukorica, gyümölcs és zöldség termesztéséhez. Az ország déli részén emellett egyéb kertészetek, gyapot és rizs is termesztendő.

Kazahsztán kiváló adottságai az állattenyésztési ágazatnak is megfelelnek. Kiemelhető a legeltetéses gazdálkodás, amely kis költséggel állít elő versenyképes és ökológiailag tiszta állati termékeket. Tekintettel arra, hogy a világpiaci kereslet az ökológiailag tiszta termékek iránt egyre növekszik, a kazah termelők ezen a területen a jövőben kiemelkedően sikeresek lehetnek. A kazah állattenyésztés ágazatai a szarvasmarha, baromfi, juh, sertés ló, és kecsketenyésztés. Az állattenyésztésre leginkább a külterjes, legeltető állattartás jellemző.

A 2013-2020-as agrár ágazati terv

Bevezetés

A kazah mezőgazdaság számos problémával küzd, amelyek egymásra épülnek. **Nurszultan Nazarbajev** elnök ezért átfogó tervet készíttetett, amely a mezőgazdaság stratégiáját foglalja össze a 2013-tól 2020-ig terjedő időszakban. A tervet az idei év februárjában a kormány jóváhagyta. Az agrár-
ipari ágazati terv a következő nyolc év állami támogatási rendszerét is meghatározza, intézményi felelősöket jelöl ki, évekre bontva megadja a finanszírozási forrásokat.

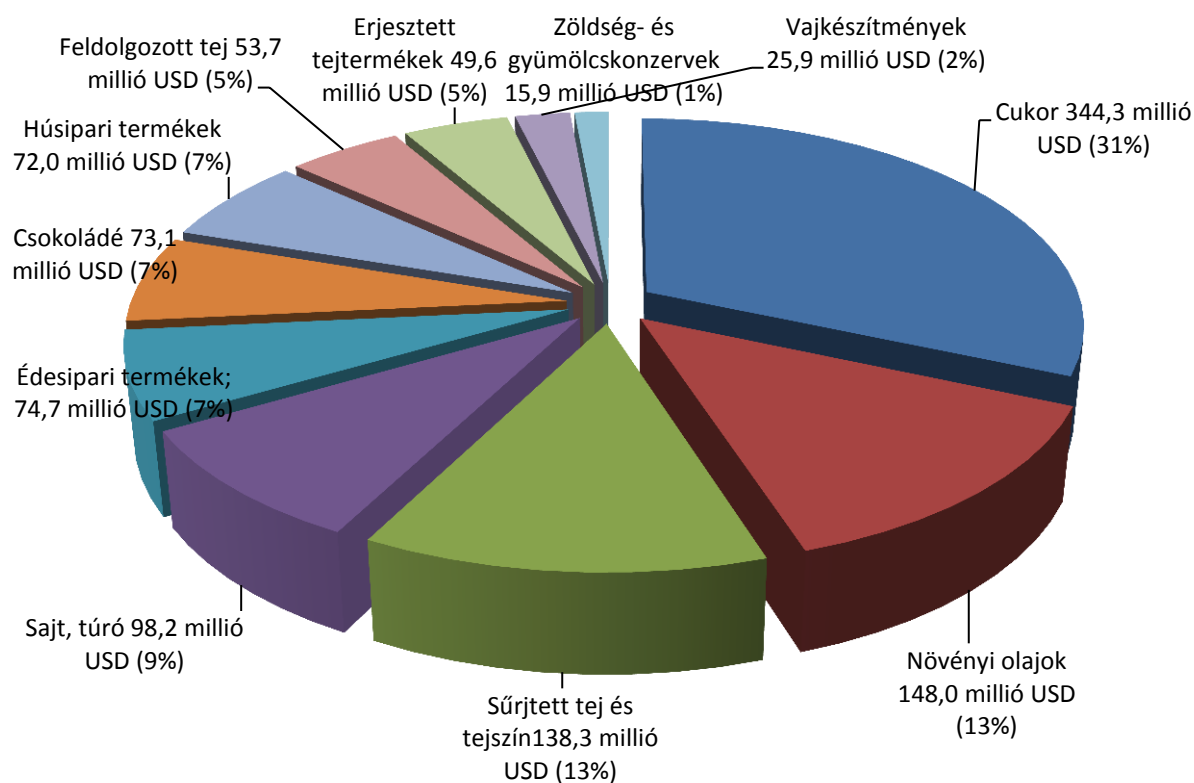
Szakértők szerint a kazah mezőgazdaság húzóágazattá nőheti ki magát, sokan a 200%-os teljesítménynövekedést sem tartják túlzónak tíz-tizenöt éves távlatban. A **területek kihasználtságát**, a **termésátlagok fejlődési lehetőségeit** tekintve és a **központi akarat** erősségét figyelembe véve a célok elérhetőnek látszanak.

Jelentésemben a 2013-2020-as ágazati tervet részletesen igyekszem bemutatni, mivel az a kazah mezőgazdasághoz való magyar üzleti kapcsolódási pontokat is meghatározza. Az ágazati terv kitűzi az elérendő célokat, majd a jelenleg helyzetet, problémákat elemzi, végül meghatározza a végrehajtandó intézkedéseket, **átfogó képet nyújt** a kazah mezőgazdaság állapotáról. Az ország függetlenné válása óta az első olyan intézkedéscsomag, amely az egymásra épülő problémákat nem külön-külön, hanem rendszerében próbálja kezelni. Korábban gondot, és vitákat okozott az a tény, hogy a foganatosított intézkedések nem érték el a korábban kitűzött célokat. Kiváló példa erre a külföldi tenyészállatok beszerzését támogató program, amelynek az a tapasztalata, hogy a kiváló minőségű tenyészállatok két év alatt leromlottak, mivel sem az istálló, sem az állategészségügyi, sem a takarmányozási, sem az emberi erőforrásokban meglévő háttér nem volt megfelelő.

A jelenlegi helyzet, és a fennálló problémák bemutatása

Kazahsztán a függetlenség elnyerése óta jelentős eredményeket ért el a mezőgazdaság területén, piaci viszonyokat vezetett be, a befektetett eszközök és az infrastruktúra frissítése folyamatban van. Jelentősen növekedett a gabonafélék exportja. Kazahsztán mezőgazdasági termékekből egyelőre nem önellátó, a felhasználást és azon belül az import mértékét a következő táblázatok szemléltetik:

A kazah élelmiszerimport százalékos megoszlása termékfajta szerint:

A kazah élelmiszerfogyasztás és az import felhasználás százalékos megoszlása

Megnevezés	Import	Felhasználás	Import %
2009-2011 évek átlaga, ezer tonna			
Gyümölcs, szőlő és gyümölcskészítmények	573,6	678,3	84,57
Hal, és halkészítmény	67,2	88,7	75,72
Növényi olajok, készítmények	165,4	342,3	48,33
Hús, és húskészítmények	209,2	1 122,2	18,64
Tej, és tejtermékek	870,6	5 756,8	15,12
Napraforgómag	28,7	316,4	9,06
Zöldségfélék	193,2	3 169,0	6,10
Burgonya	145,3	2 518,7	5,77
Malomipari készítmények	43,8	1 989,8	2,20

Megnevezés	Import	Felhasználás	Import %
2009-2011 évek átlaga, ezer tonna			
Tojás/millió darab	33,4	3 565,5	0,94
Gabona	110,0	11 973,7	0,92

A mezőgazdaság részesedése a GDP-ből 5-7%. A lakosság 26%-a, 2 196 100 fő dolgozik a szektorban. A mezőgazdasági munka termelékenysége megnőtt, de egyelőre nem éri el a fejlett mezőgazdasággal rendelkező országok szintjét.

A vetésterület 21 millió hektár, amelynek 60-70% - a búza. A gabonafélék a vetésterület mintegy ¼-ét teszik ki. A mezőgazdaság szempontjából hasznosítható területek nagy része (kb. 67%) nem áll művelés alatt.

Termőterület alakulása évenként/ezer hektár

	Teljes megművelt terület	Gabona	Olajos növények	ebből: napraforgó	Burgonya	Zöldség	Dinnye	Cukorrépa	takarmány növény
1990	35 182,1	23 355,9	266,5	136,9	205,9	70,8	35,8	43,6	11 065,5
1991	34 935,5	22 752,5	303,2	189,5	216,8	75,1	38,1	45,6	11 371,9
1992	34 839,9	22 595,8	462,1	297,9	246,9	83,3	39,8	85,1	11 203,1
1993	34 060,4	22 250,4	430,4	270,8	243,9	74,0	26,3	68,6	10 847,2
1994	31 662,4	20 710,3	434,2	281,8	218,3	73,4	24,8	56,2	10 026,1
1995	28 679,6	18 877,7	548,6	346,2	205,9	76,1	27,7	40,8	8 788,9
1996	25 644,1	17 187,6	487,2	335,8	189,4	79,8	31,6	32,4	7 526,0
1997	21 843,7	15 651,4	333,5	293,9	176,3	87,1	28,9	13,5	5 445,7
1998	18 610,4	13 526,7	338,6	224,7	169,9	96,5	41,5	17,6	4 294,1
1999	15 285,3	11 392,5	384,2	262,6	156,3	96,1	38,8	19,0	3 050,8
2000	16 195,3	12 438,2	448,2	313,9	160,3	102,6	38,8	22,5	2 823,7
2001	16 785,2	13 208,7	347,5	253,5	164,6	107,7	41,4	19,9	2 701,7
2002	17 756,3	14 022,7	409,6	321,2	163,0	108,7	47,0	19,8	2 805,5
2003	17 454,2	13 872,6	631,9	446,0	166,9	110,2	42,2	22,2	2 399,3
2004	18 036,4	14 278,0	665,0	457,6	168,2	111,3	43,6	22,3	2 515,8
2005	18 445,2	14 841,9	669,7	454,5	168,2	110,8	43,4	17,5	2 380,6
2006	18 369,1	14 839,8	751,4	492,6	153,9	103,0	42,0	14,4	2 255,6
2007	18 954,5	15 427,9	672,8	365,7	155,5	104,2	38,8	13,7	2 329,0
2008	20 119,2	16 190,1	913,7	579,7	163,7	112,9	55,9	13,1	2 486,2
2009	21 424,9	17 206,9	1 186,1	723,0	170,3	110,6	52,4	10,6	2 535,8
2010	21 438,7	16 619,1	1 748,1	869,3	179,5	120,3	63,3	11,2	2 555,6
2011	21 083,0	16 219,4	1 816,2	954,5	184,4	128,7	67,7	18,2	2 484,3
2012	21 190,7	16 256,7	1 853,9	794,6	190,2	128,7	81,8	11,8	2 517,4

Kazahsztán a Vámunió után a WTO-hoz való csatlakozást tervezi. A WTO keretein belül a szabadabb árumozgás a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő szabályozási és ellenőrzési intézményrendszer meglétét feltételezi, amely Kazahsztánban korszerűsítésre, és átalakításra szorul.

Az ország kisüzemei az alkalmazott technológiák alacsony színvonala miatt nem tudnak versenyezni az intenzív gazdálkodást folytató kultúrákkal, a technológiai tényezők visszavetik a vállalkozók versenyképességét, mind jelenleg, a Vámunió keretein belül, később a WTO csatlakozást követően pedig kiváltképpen.

Gabona-termesztés: A gabonatermesztés a kazah mezőgazdaság húzóágazata, cél az exportképesség maximálisra növelése. A felmérések szerint több mint 10 millió tonna búza értékesíthető az ország hagyományos piacain, ahol a piacvezetői szerep megőrzése kiemelt cél, mint ahogy a feldolgozottság mértékének növelése, ezen belül a lisztexport részarányának egyre nagyobb térnyerése.

A gabonatermesztés és kereskedelem legnagyobb problémája a tárolókapacitás szűkössége, a rekordtermést hozó 2011-es évben nyolc millió tonna búza tárolása nem volt megfelelő. Ugyancsak komoly problémákat okoz a malomipari kapacitás hiánya. A mezőgazdasági gépek között kisebb számban megtalálhatóak a legmodernebb eszközök, de még mindig a régi technológia a jellemző.

A traktorok 80 százaléka 14 évnél idősebb, az épületek 95%-a a függetlenség elnyerése óta nem került felújításra. Az ágazati terv kiemelt területnek tekinti a gabonatermesztés infrastrukturális fejlesztésének kérdését, mivel stratégiai jelentőségű, és a legnagyobb volumenű exporttermék. Kiemelten kezeli a szállítási és tárolási feltételek javítását.

Betakarított mennyiség alakulása évenként /ezer tonna

	Gabona	Olajos magvak	ebből: napraforgó	Burgonya	Zöldségfélék	Dinnye	Cukorrépa
1990	28 487,7	229,8	126,3	2 324,3	1 136,4	301,5	1 043,7
1991	11 991,9	154,8	93,4	2 143,2	954,9	302,7	673,8
1992	29 771,7	235,4	98,5	2 569,7	985,1	288,3	1 160,1
1993	21 631,0	172,0	85,5	2 296,3	808,0	182,3	842,7
1994	16 454,1	183,5	96,8	2 040,2	781,2	146,1	432,7
1995	9 505,5	162,0	98,7	1 719,7	779,7	162,3	371,0
1996	11 237,3	110,5	64,3	1 656,5	778,0	181,8	340,7
1997	12 378,0	101,5	54,5	1 472,2	879,7	181,1	127,9
1998	6 395,5	132,0	83,2	1 262,9	1 079,2	305,6	224,9
1999	14 264,3	159,3	104,3	1 694,7	1 287,1	369,6	293,9
2000	11 565,0	140,1	104,6	1 692,6	1 543,6	421,6	272,7
2001	15 896,9	187,1	149,1	2 184,8	1 782,0	519,2	282,4
2002	15 959,9	257,1	189,8	2 268,8	1 857,0	628,8	372,2
2003	14 777,4	436,3	292,6	2 308,3	1 938,3	603,8	423,6
2004	12 374,2	395,8	265,6	2 260,7	2 059,3	667,0	397,9
2005	13 781,4	439,7	267,3	2 520,8	2 168,7	683,8	310,8
2006	16 511,5	458,9	268,0	2 361,6	2 059,2	697,4	339,0
2007	20 137,8	459,4	205,8	2 414,8	2 196,4	661,8	309,4
2008	15 578,2	414,0	185,8	2 354,4	2 280,0	869,7	130,2
2009	20 830,5	703,6	367,9	2 755,6	2 457,2	852,3	181,3
2010	12 185,2	775,4	328,9	2 554,6	2 576,9	1 118,2	152,0
2011	26 960,5	1 141,9	409,1	3 076,1	2 877,7	1 248,0	200,4
2012	12 864,8	976,8	400,3	3 126,4	3 061,5	1 649,9	151,6

Az almatermesztésben kitűzött cél, hogy az Orosz Föderáció 1 millió tonnás felvevőpiacát 40%-ban lefedje a kazah termelés, az export célterülete elsősorban az Orosz Föderáció keleti országrésze lehet. A zöldségtermesztés jelenleg nem jellemző, nagyon kevés a termelt mennyiség, cél, hogy az ország önellátóvá váljon, az exportfüggősége megszűnjön. A kukorica termesztés fő célországa a terv szerint Irán, amely 3 millió tonnás felvevőpiacával a legígéretesebb célország. Repce – cél a belső piac kielégítése, Európai Unió felé történő export megduplázása. Szójatermesztés területén cél az évi 350 ezer tonnás termés elérése, annak a belső piacokon történő értékesítése.

Szarvasmarha-tenyésztés terén Kazahsztánban meghatározó a marhahús termelése.

Állattenyésztés: Állatállomány alakulása évek során/ezer darab

	Szarvasmarha	Juh, kecske	Sertés	Ló	Teve	Baromfi/millió
1990	9 757,2	35 660,5	3 223,8	1 626,3	143,0	59,9
1991	9 592,4	34 555,7	2 976,1	1 666,4	145,1	59,9
1992	9 576,3	34 419,8	2 591,0	1 703,5	148,8	52,7
1993	9 346,6	34 208,1	2 445,2	1 776,6	154,8	49,8
1994	8 072,9	25 132,1	1 982,7	1 636,0	141,2	32,7
1995	6 859,9	19 583,9	1 622,7	1 556,9	130,5	20,8
1996	5 424,6	13 679,4	1 036,5	1 310,0	111,2	15,4
1997	4 307,1	10 384,3	879,0	1 082,7	97,1	16,0
1998	3 957,9	9 526,5	891,8	986,3	95,8	17,0
1999	3 998,2	9 656,7	984,2	969,6	96,1	18,0
2000	4 106,6	9 981,1	1 076,0	976,0	98,2	19,7
2001	4 293,5	10 478,6	1 123,8	989,5	103,8	21,1
2002	4 559,5	11 273,0	1 229,8	1 019,3	107,5	23,8
2003	4 871,0	12 247,1	1 368,8	1 064,3	114,9	24,8
2004	5 203,9	13 409,1	1 292,1	1 120,4	125,7	25,6
2005	5 457,4	14 334,5	1 281,9	1 163,5	130,5	26,2
2006	5 660,4	15 350,3	1 304,9	1 235,6	138,6	28,2
2007	5 840,9	16 080,0	1 352,7	1 291,1	143,2	29,5
2008	5 991,6	16 770,4	1 347,3	1 370,5	148,3	30,1
2009	6 095,2	17 369,7	1 326,3	1 438,7	155,5	32,7
2010	6 175,3	17 988,1	1 344,0	1 528,3	169,6	32,8
2011	5 702,4	18 091,9	1 204,2	1 607,4	173,2	32,9
2012	5 690,0	17 633,3	1 031,6	1 686,2	164,8	33,5

A cél ezen a területen is az orosz piac, amely jelenleg 600 ezer tonnás felvevőképességgel bír, amelyre Kazahsztán 2016-ban 60 ezer tonnát szándékozik szállítani, 2020-ra pedig 500 ezer tonna marhahúst és 200 ezer tonna bányt. A bány és lóhús a kazah piacokon fontosnak tekinthető, nagy a belső piaca, az export nagy mennyiségben azonban nem lehetséges.

A hazai húsipar célja, hogy 2020-ra 115 ezer tonnányi húskészítményt tudjon gyártani.

A kazah állattenyésztés által előállított éves hozamok alakulása évenként

	Hús (élőállat)/ezer tonna	Hús/ezer tonna	Tej/ezer tonna	Tojás/millió darab	Gyapjú/ezer tonna	Nyersbőr/ezer darab
1990	2 633,7	1 559,6	5 641,6	4 185,1	107,9	1 821,4
1991	2 573,1	1 524,4	5 556,9	4 075,3	104,4	1 821,4
1992	2 155,7	1 257,5	5 265,1	3 564,7	96,4	1 994,5
1993	2 231,1	1 311,5	5 576,5	3 288,2	94,6	1 879,3
1994	2 101,7	1 206,7	5 296,0	2 629,3	75,3	1 950,9
1995	1 773,8	984,8	4 619,1	1 840,8	58,3	1 145,2
1996	1 510,0	836,7	3 627,1	1 262,4	42,2	1 033,4
1997	1 345,7	717,4	3 334,5	1 265,8	34,6	361,2
1998	1 203,1	636,3	3 364,3	1 388,4	25,2	214,3
1999	1 182,3	634,9	3 535,2	1 512,4	22,3	152,3

2000	1 139,6	622,6	3 730,2	1 692,2	22,9	129,9
2001	1 154,6	654,5	3 922,9	1 855,3	23,6	124,4
2002	1 190,7	672,6	4 109,8	2 102,1	24,8	127,6
2003	1 243,0	693,2	4 316,7	2 276,7	26,8	164,5
2004	1 317,3	737,1	4 556,8	2 316,8	28,5	145,6
2005	1 375,0	762,2	4 749,2	2 514,0	30,4	191,9
2006	1 447,3	808,6	4 926,0	2 494,7	32,4	129,3
2007	1 504,7	838,7	5 073,2	2 664,2	34,2	90,6
2008	1 571,1	874,2	5 198,0	2 989,1	35,2	115,0
2009	1 598,8	896,3	5 303,9	3 306,4	36,4	78,8
2010	1 648,4	937,4	5 381,2	3 720,3	37,6	49,4
2011	1 656,4	939,4	5 232,5	3 718,5	38,5	42,0
2012	1 637,0	934,1	4 851,6	3 673,4	38,4	43,6

Kazahsztán habár nem rendelkezik jelentős tengerparttal, haltenyésztése a szovjet időkben jelentősnek számított. Jelenleg a régi haltenyésztő telepek felújítását tervezi, és a jelenlegi gasztronómiai világtrendeknek megfelelő halfajták telepítését, amelyet a környező országokban tud értékesíteni.

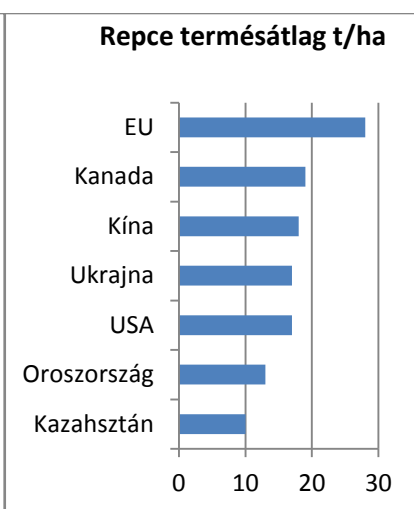
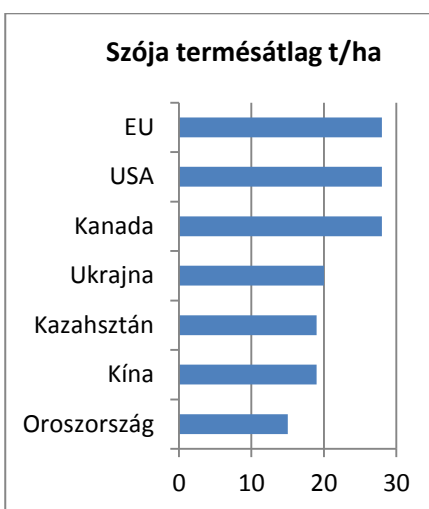
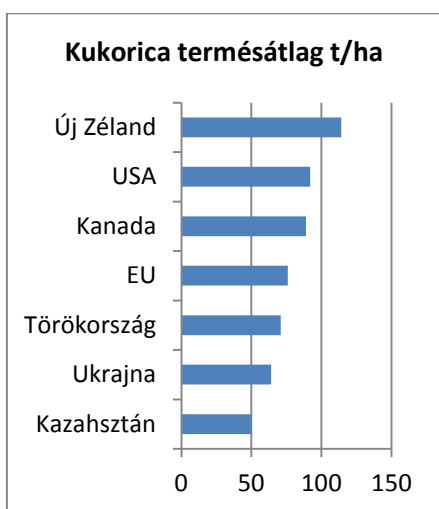
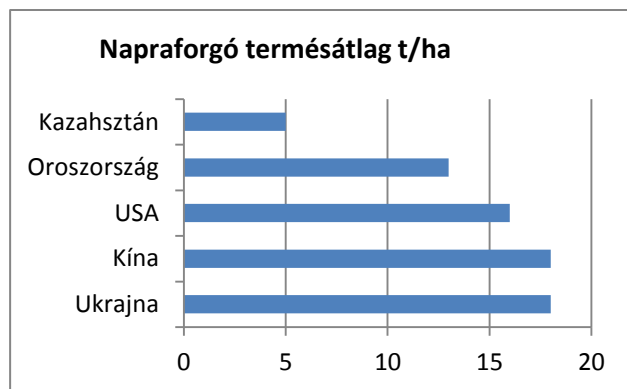
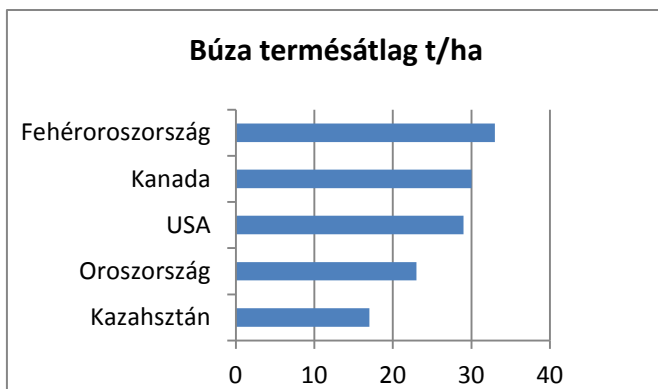
Kazahsztán tejtermékekből ugyancsak behozatalra szorul, ebben fő partnere Fehéroroszország. A kazah tejtermelés viszonyait is a termésátlagok alacsonysága, a létesítmények és a technológia alacsony színvonala határozza meg.

Tejtermelés régióként/ezer tonna

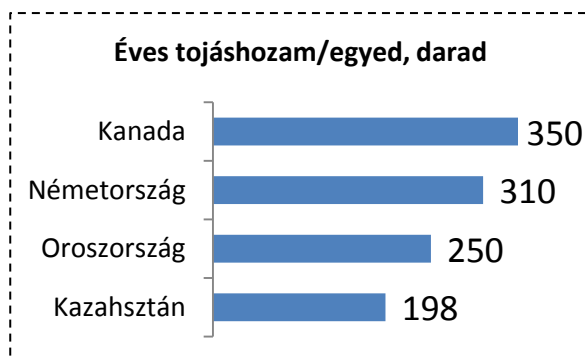
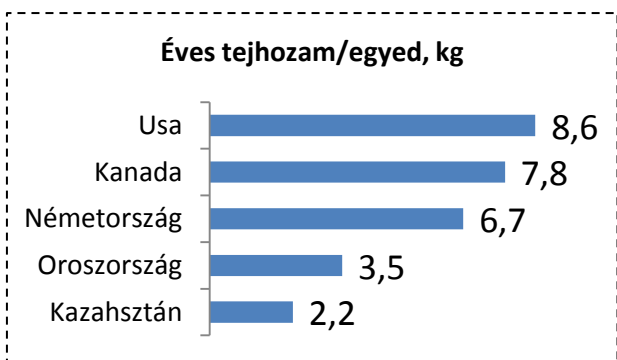
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kazah Köztársaság	4 749,2	4 926,0	5 073,2	5 198,0	5 303,9	5 381,2	5 232,5	4 851,6
Akmolinszkaja régió	445,1	449,5	452,2	452,7	452,9	453,6	362,4	305,7
Aktyubinszki régió	270,3	277,6	288,0	302,0	310,8	318,2	325,2	328,8
Almaty-i régió	610,9	638,1	652,0	665,8	668,5	668,6	670,2	672,2
Atyrau-i régió	48,5	50,3	52,7	54,9	55,5	55,5	56,6	57,3
Nyugat-Kazahsztán régió	214,0	219,9	228,8	232,5	234,7	237,5	226,7	223,6
Zsambilszk-i régió	244,1	253,0	260,8	266,9	269,2	273,8	279,3	284,1
Karaganda régió	283,7	299,8	313,8	334,5	354,0	362,1	352,7	357,9
Kosztanaj régió	567,9	588,6	609,6	627,6	636,3	641,8	580,6	332,3
Kizilorda régió	64,6	68,3	71,2	74,2	76,4	77,4	79,0	78,3
Mangiszttau régió	5,9	6,1	6,5	6,8	7,1	7,3	7,7	9,1
Dél Kazahsztán régió	495,7	537,6	577,4	608,3	617,7	636,1	662,1	660,7
Pavlodari régió	339,3	343,0	343,4	338,6	343,8	347,5	348,4	351,4
Észak Kazahsztán régió	512,9	523,4	531,3	547,7	573,3	587,0	555,1	447,8
Kelet Kazahsztán régió	634,6	661,4	677,1	678,7	697,9	711,1	723,8	740,1
Asztana város	4,4	2,4	2,1	2,0	2,2	2,2	1,9	1,8
Almaty város	7,3	7,0	6,3	4,8	3,6	1,5	0,8	0,5

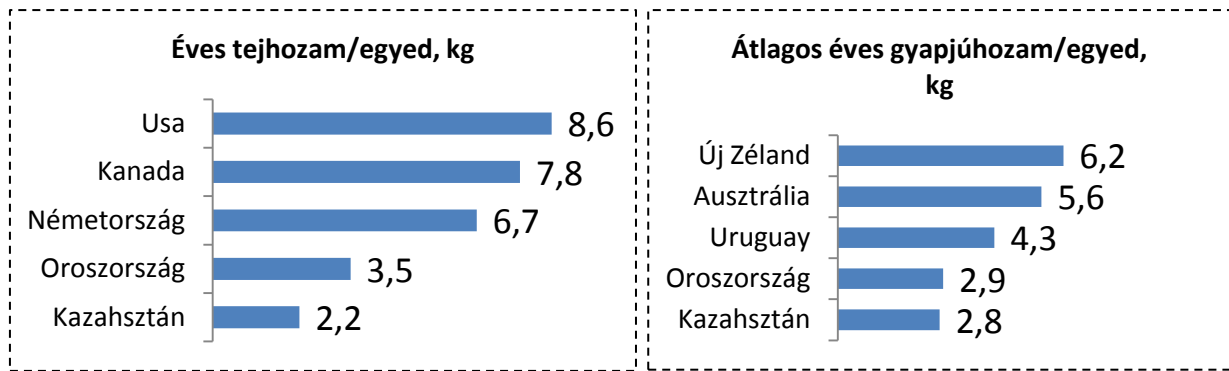
Alacsony hozamok: alapjában véve a termésátlagok alacsonyak az alábbi táblázatban láthatóak,

Az állattenyésztés legfőbb problémái között ugyancsak megemlíthetjük az importfüggőséget, amely miatt Kazahsztán jelentős behozatalra szorul, és amelyet az állatállomány, és az állattenyésztés hagyományai ellenére az alacsony hozamszintek indokolnak. Az alacsony hozamszintekre mutatnak példákat a következő ábrák:

Az alacsony hozamszintek okai a technológiai színvonalban, az alacsony a genetikai képességű állományban, az állategészségügyi ellenőrzési és megelőzési rendszer esetlegességében, és nagyon gyakran a hagyományos módszerekhez való ragaszkodásban keresendők.

Az ágazati program mind a tenyészállatok beszerzését, mind a létesítményhelyzet javítását célul tűzte ki, valamint állategészségügy teljes reformját is. Az állategészségügyi biztonság legnagyobb problémái a gyorsan és biztosan elterjedő betegségek, az ellenőrzés esetlegessége. A szabályokat nagyon sokszor nem tartják be. Az állat-egészségügyi rendszer fejlesztését számos tényező gátolja: az állatok szabadon vannak, nincs központilag nyilvántartott azonosítás, és nincsen elektronikus nyilvántartás sem. A stratégiai ágazati terv az állat-, és növény-egészségügyi biztonság kérdését is kiemelt területként kezeli, ugyanis a küszöbön álló WTO csatlakozást a kérdés elodázhathatja.

Az elmúlt év legnagyobb sajtóviharát az Ausztriából importált tenyészállatok esete okozta.

2012. szeptemberében Ausztria szarvasmarhákat szállított Kazahsztánba, amely állatok közül 722-ben a szarvasmarhák vírusos hasmenését (BVD), illetve Schmallenberg vírus nyomát fedezték fel a kazah laboratóriumi vizsgálatok során. Az állatok azonnal karanténba kerültek. Ausztria álláspontja szerint az állategészségügyi bizonylatok alátámasztják, hogy Ausztria egészségesen indította útnak az állatokat, és ezt a kazah fél által kért, német, illetve brit laboratóriumi vizsgálatok is alátámasztják. A kazah fél független, nemzetközi laboratóriumok vizsgálatát kérte az ügyben. Az osztrák fél a 2013. február 1-jén kelt szóbeli jegyzékben arra kérte a kazah partnert, hogy a vizsgálatok eredményét megvárva, 2013. február 11-én videokonferencia keretein belül tárgyalják meg a kérdést, s csak azután szülessen döntés az állatok sorsáról. Ennek ellenére 2013. február 5-én Zsakupbajev főállatorvos levelében közölte az osztrák féllel, hogy elrendelte az állatok levágását. Február 5-én a kazah referencia-laboratórium megerősítette az osztrák álláspontot, miszerint a kazah vizsgálatok a kérdéses 29 osztrák tenyésztési helyszínt vírusmentesnek találták. Ismertté vált a független német és brit laboratóriumok - amely laboratóriumokat a kazah fél kérésére vonták be a vizsgálatokba - vizsgálatának eredménye is, amely szintén azt az eredményt hozta, hogy a vizsgált mintában nincsen nyoma sem BVD, sem IBR vírusnak. Az osztrák fél szerint a vizsgálatok alátámasztják, hogy a szarvasmarhák megbetegedését azok oltása okozta, amely oltás nem Ausztriában történt, ilyenformán az exporthoz kiállított állategészségügyi bizonylati kötelezettségüket teljesítettnek tekintik. A Zsakupbajev főállatorvos levelében tett állítást, miszerint Kazahsztán BVD státuszát veszélybe sodorták volna, visszautasítják. A Schmallenberg vírus esetében osztrák részről kifejtették, hogy az állomány szállításának idején a Schmallenberg

vírusmentességről szóló bizonyítvány még nem volt az exporthoz szükséges állategészségügyi bizonylatok között. Mindemellett a 29 vizsgált osztrák telepen nem találták a Schmallenberg vírus nyomát. A levél folytatásában kifejtik, hogy számos vizsgálatot végeztek, többet a kazah fél kérésére, hogy megoldják a problémát. Az esetet követően Kazahsztán korlátozást vezetett be az Európai Unióból érkező élőállatok exportjára.

A kazah mezőgazdaság egyik legfőbb gondja a vállalkozások pénzügyi helyzetének rossz állapotából adódik. A vállalkozások döntő többsége eladósodott, tőkehelyzete leromlott, állami segítség nélkül képtelen a talpra állásra. Ennek okai a 2008-as válság, a tenge devalválódása, a 2010., 2012. évi aszályok, a hagyományos kazah piacokra az orosz és az ukrán búza betörése. Az ágazati program első intézkedése a társaságok feltőkésítése, a lízingkamatok támogatása.

Az ágazati terv kiemelt pontja a pénzügyi szerkezetátalakítás, a hitelek refinanszírozásának kérdése. A tervek szerint az első két évben (2013-2014) 150-150 milliárd tenge (225-225 milliárd HUF) ráfordítással indul a gazdálkodó vállalkozások pénzügyi helyzetének stabilizációja, a követő években pedig csökkenő kamatlábakat eredményező kamattámogatással, amely mind a banki hitelezési, mind a lízing-konstrukciókra érvényes. A gazdák piaci alapon vehetnek fel hiteleket, reorganizációs tervek bemutatása mellett, jelenleg ugyanis a mezőgazdasági vállalkozások a gazdaság egyéb szereplőjéhez képest rosszabb feltételekkel jutnak pénzügyi forrásokhoz.

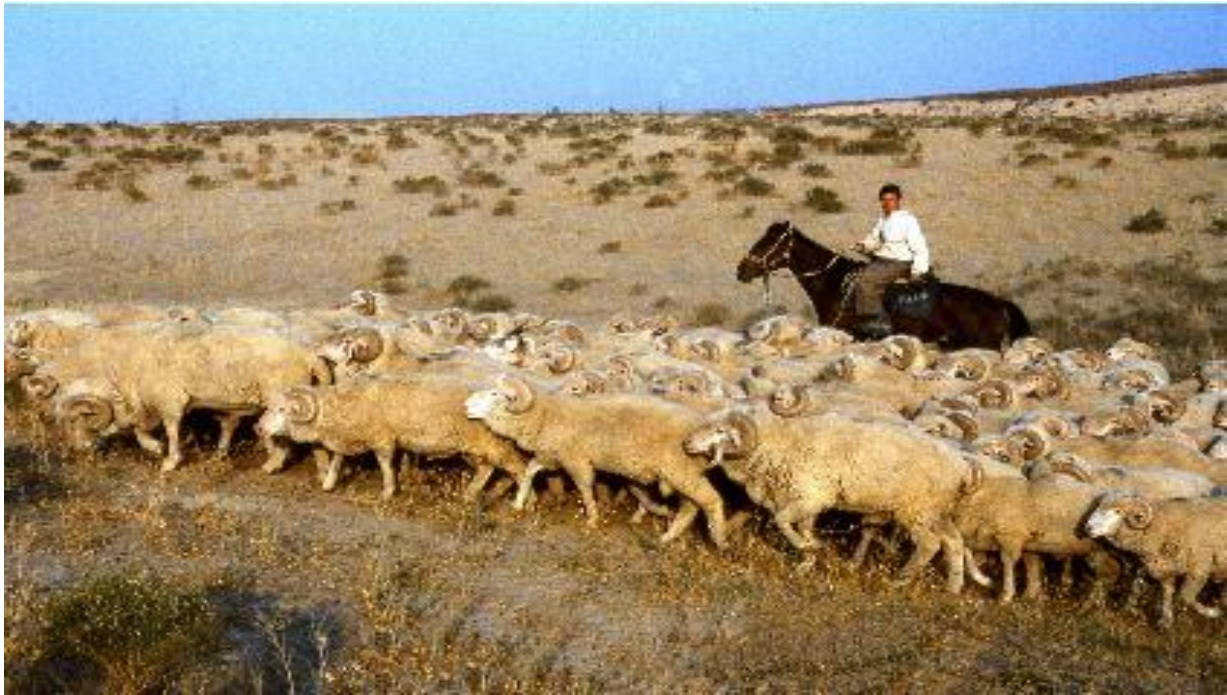
Ugyancsak nagy gondot okoz, hogy a területek kihasználtsága nem optimális, sok a ki nem használt termőterület.

A mezőgazdasági biztosítások nem hatékonyak, a biztosítási összegek gyakran nem fedezik a károkat. Az agrár-ipari ágazati terv az agrárkutatások fejlesztését is megemlíti a fejlesztendő területek között: jelenleg a KazagroInnovation állami cég kezében van, amely cégnek 5600 dolgozó, 1100 tudós, 280 hektár, 900 ezer m², 4500 db kutatási felszerelés, 3,3 milliárd tengés költségvetés áll rendelkezésére. Mindazonáltal a kutatási eredmények nehezen jutnak el az alkalmazott technológiák szintjéig a nagy területű országban. A gondokat a szakemberek következőkben látják:

- nincsenek képzett fiatal munkatársak (személyzet, kutatók)
- az infrastruktúra mentális és fizikális romlása (20-éves berendezések aránya 28%, 20 éve nem felújított épületek 95%)
- eszközök hiánya a tudományos és üzleti élet kapcsolatához
- a hazai és a nemzetközi tudományos élet integrációjának hiánya.

A mezőgazdasági géppark nagy százaléka előregedett, a traktorok és a kombájnok 80 %-a 13-14-éves átlagéletkorú. Az utóbbi évek beszerzéseinek köszönhetően a világ legnagyobb gyártói által gyártott gépeket szerzik be, ennek köszönhetően néhány gazdaságban lényegesen megnőtt a hatékonyság. Lízingtámogatás bevezetését tervezi az állam. A gépipari kerekasztal beszélgetésen elhangzottak szerint egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek majd a hazai gyártású gépek beszerzésének támogatására.

Agrokémiai probléma, hogy kevés a műtrágya, a hazai termékek exportra kerülnek (a kazah gyártású műtrágyák többségében nitrogén és foszfáttartalmúak), a belföldi keresletet importból elégítik ki. A gyártás költségeinek állami támogatását tervezi a kormányzat.

Kazah mezőgazdaság SWOT analízise

Erősségek:

- állandó GDP növekedés
- Kazahsztán búza és liszttermelésben a világelső között van
- A mezőgazdasági szektor igen nagy összegű támogatást kap
- Szabad föld és vízkészletek
- Nagy potenciál az ökológiailag tiszta termelésben

Gyengeségek

- Állattenyésztésben alacsony hozamok
- Növénytermesztésben alacsony hozamok
- Alacsony termelékenység, munkaerő-hasznosítás
- Vállalkozások alacsony profittermelő képessége
- Kevés alkalmazható kutatás
- Modern technológiák alacsony szintű ismerete
- Alacsony hatékonyságú finanszírozás, és biztosítás

Lehetőségek

- az átalakítások után exportlehetőségek nyílnak
- hatékony állami támogatási rendszer létrehozása
- hal, marhahús, vándorlegeltetés, almatermelés, olaj és egyéb termékek fejlesztése

Veszélyek és kockázatok:

- makrogazdasági kockázatok,
- a WTO csatlakozás által növekvő verseny
- éghajlati viszonyok kedvezőtlen változása,
- infrastruktúra kritikus leromlása, a szállítási költségek drasztikus emelkedése,
- állati és növénybetegségek elterjedése, környezetszennyezés, csökkenő termőföld és vízkészlet,
- föld, víz és biológiai erőforrások kimerülése, a rövid távú szemlélet miatta genetikai potenciál leromlása,
- a nem hatékony állami szabályozás, a közpénzek nem hatékony felhasználása.

Fő következtetések:

- Az extenzív gazdálkodás kimerülni látszik.
- Elengedhetetlen a termelékenység szintjének növelése, és a technológiai korszerűsítés
- A mennyiségi helyett a minőségi termelésre való törekvés elvét kell meghonosítani
- A járműpark, szállítási kapacitás, a technológiai versenyképesség fejlesztése elengedhetetlen
- A célok eléréséhez szükséges a közigazgatás hatékony fellépése
- A közigazgatás hatékony fellépéséhez szükséges a meglévő jogi szabályozás, adózási feltételek átalakítása, a kor szellemének megfelelő informatikai háttér megteremtése, valamint a munkavállalók szociális védelme

Az ágazati terv a következő területeken irányoz elő intézkedéseket:

1. A növénytermesztésben tevékenykedő vállalkozások pénzügyi lehetőségeinek:
  - Szántóföldek, és kertészetek
    - Az üzemméretek növelése: a jövedelmezőség, és a géppark kihasználtságának javulásához vezet.
  - Műtrágyák és gyomirtó szerek
    - A magas import kiváltása érdekében növelni kell hazai kapacitást. Ehhez Állami támogatás nyújtása.
  - Vetőmagok, palánták, gyümölcsfák, szőlő
    - A vetőmagtermelés fejlesztésének támogatása.
    - A terv megadja a támogatott vetőmagvásárlások mennyiségét évenkénti bontásban.
    - A terv megadja a támogatott vásárlású palánták számát ezer darabra.
    - A terv megadja a támogatott telepítésű gyümölcsfák és szőlő termőterületét hektárban.
  - Pamut
    - A meglévő támogatások megkezdett rendszerének fenntartása.
    - A terv megadja a nyers, és a rost pamut minőségének meghatározásához támogatott vizsgálatok számát bálánként.
  - Vetőmagok
    - A termelés minőségi javulása érdekében külföldi szakértők alkalmazása.
    - A terv megadja a támogatandó vetőmagkísérletek számát.

- Biztosítások
  - A kötelező biztosítás rendszerének hatékonysága érdekében támogatások bevezetése. A támogatásoknak a biztosítási cégek lesznek a kedvezményezettjei.
  - A terv megadja az elvárt vetésterület-arányos biztosítási fedezetek mértékét százalékos megoszlásban.

- 2. A gabonátárolási lehetőségek növelése:
  - A gabonátárolási kapacitás növelése
  - 2013- 2014-ben Észak Kazahsztánban első számú cél a gabonátárolók számának növelése. A déli és nyugati országrészben létesítendő kapacitás elsősorban a déli piacok irányába történő export erősítésére szolgál, célja a nemzetközi piacokon való részvétel fokozása, a meglévő piacok megtartása.
  - A meglévő létesítmények korszerűsítése.
  - A Kaszpi-tengeri szállítás fokozása érdekében az Aktau-i kikötő kapacitásának növelése. Kína hatalmas piaca jelenleg a szállítási és tárolási kapacitás hiányosságai miatt nehezen elérhető, ezért a kínai határ környékén is gabonaterminál épül majd.
  - A terv megadja a tároló kapacitás évenkénti százalékos növekedésének ütemét.

- 3. A gazdálkodók öntözés-finanszírozási lehetőségeinek javítása:
  - A gazdák által elkészített, a hatóságok által jóváhagyott vízhasználat állami támogatásban részesül. Az intézkedés az öntözött felületek növeléséhez vezet majd
  - A terv megadja a támogatandó vízfelhasználás mennyiségét évenkénti bontásban, literben.

- 4. Az állattenyésztésben és halászatban tevékenykedő vállalkozások pénzügyi lehetőségeinek javítása:
  - Állatállomány, és állattenyésztés
  - A technológiai modernizáció ösztönzésének érdekében az állattenyésztők továbbra is állami támogatásban részesülnek.
  - Mutatószámok az állatállomány és állattenyésztés területén
    - Az állatállomány minőségének javítása érdekében a száz százalékos állami tulajdonban lévő KazAgro Holding mezőgazdasági mamut-vállalat tenyészállat beszerzési programot indított el. A program keretein belül évi kb. 10.000 szarvasmarha érkezik Kazahsztánba. A terv megadja a támogatott beszerzésű szarvasmarha tenyészállatok számát. A terv megadja a marhatartásban, tej-, kumisz, és subat termelésben, báránytartásban, lótarásban, sertésenyésztésben, baromfitartásban, tojástermelésben, gyapjútermelésben felhasználható, támogatott, koncentrált és kombinált takarmány mennyiségét.
  - Tenyészállatok
    - A terv kiemeli a hazai és külföldi kiválasztás fontosságát, az állami támogatás leginkább a vásárolt tenyészállatok és embriók utáni visszatérítés formájában lesz jelen. A fajtanemesítés és fenntartás is támogatásban részesül.
    - Mutatószámok:
    - Támogatott beszerzett szarvasmarha ezer darab

- Támogatott beszerzett hús-marha ezer darab
- Támogatott beszerzett tejelő szarvasmarha ezer darab
- Hús- és tejelő szarvasmarhák száma, amelyek a támogatott kiválasztási és nemesítési munkákra ki lesznek választva
- Támogatott kiválasztásban és nemesítésben felhasznált húsmarhatartásban használt bikák száma
- Támogatott beültetett embriók száma
- Támogatott mesterséges megtermékenyítésre felhasznált spermaadagok száma
- Támogatott beszerzett húsbaromfi ezer darab
- Támogatott beszerzett tojástermelésben használt baromfi ezer darab
- Támogatott vásárolt keltető-tojás ezer darab
- Támogatott tejelő juhok száma ezer darab
- Támogatott maralok száma ezer darab
- Támogatott tenyésztési célú sertés száma ezer darab
- Támogatott lovak száma ezer darab
- Támogatott tevék száma ezer darab
- Támogatott kisállatok száma ezer darab

5. Halászati termelés költségeinek csökkentése

- A terv célul tűzi ki a legértékesebb halfajok kiválasztását, erre szóló tanulmány készítését írja elő. A kiválasztott halfajok tenyésztésének elterjedése érdekében támogatásban részesülnek azok a tenyésztő vállalkozások, amelyek a központilag meghatározott fajták telepítik.
- A kereskedelmi célú halászat fejlesztése jelenleg nem éri el a korábbi mértéket. A kitűzött célok elérése érdekében a jogszabályi környezeten is változtatásokat kell végrehajtani.

6. A mezőgazdasági termékek feldolgozásával foglalkozó vállalkozások pénzügyi lehetőségeinek javítása:

- Cél a versenyképes termékek előállításának, az import részarányának csökkentése.
- A finanszírozási lehetőségek számának növelése.
  - kölcsönök és lízing
    - A stabil helyzet eléréséhez a termelőknek forrásokhoz kell jutniuk. Az átlagos kamatláb a mezőgazdasági termelőknek a 2006-2011 közötti időszakban 12-16%, más ágazatokban alacsonyabb 10-13% volt. Célzott támogatás várható a kamatlábakon, és a hiteleken a mezőgazdasági termelők számára.
    - A műszaki berendezések jelenlegi színvonala hátráltatja a fejlődést. Az ezekhez kapcsolódó hitelek drágák.
    - A jelenlegi hitelezési gyakorlat nem felel meg a mezőgazdaságban elérhető megtérülési időnek.
    - Hitelekre és lízingekre szánt támogatások:
      - A terv megadja a kamatlábak támogatására szánt összeget.

- A terv megadja a hitelintézetek agrárcélú hitelkihelyezésének támogatásának mértékét.
  - A hitelintézetek oldaláról történő hitelbiztosítások támogatása
  - Kazahsztánban jelenleg a KKV szektorba tartozó gazdák 30%-a nem rendelkezik likvid biztosítékokkal. Ennek megoldására az Elnök programjában is felhívják a figyelmet.
  - A terv megadja a hitelintézetek oldaláról történő hitelbiztosítások támogatásának mértékét.

- 7. A kiemelt projektek megvalósításának megkönnyítése azok pénzügyi lehetőségeinek javításával:
  - Részletesen kifejtésre kerül, hogy a jelenlegi pénzügyi eszközök nem elégségesek, a Kazagro Holding által nyújtott hiteltermékek nem teszik lehetővé a beruházási projektek végrehajtását. Kiemelt, célzott, részleges költségtérítéssel járó támogatásokra van szükség.
  - A terv megadja a kiemelt projektek pénzügyi helyzetének elősegítésére szánt támogatási összeget.
  - A terv megadja a beruházások támogatására szánt támogatások mértékét.

- 8. Az agrárirányú oktatás, kutatás és tanácsadás pénzügyi lehetőségeinek javítása
  - A mezőgazdasággal foglalkozó tudomány reformjára van szükség. A cél a hazai mezőgazdasági tudomány megjelenése, amely kiemelt prioritást kap. A célok eléréséhez szükséges lépések:
    - Építőipari technológiák mezőgazdasági alkalmazása
    - A mezőgazdasági kutatás fokozatos állami finanszírozása
    - Új személyzeti politika
    - Infrastruktúra fokozatos megújítása
    - A hatékonyság növelése érdekében a kutatómunka reformjának mielőbbi befejezése kulcskérdés. Oktatási és kutatóközpontok létrehozása szükséges. A gyakorlati alkalmazás eléréséhez tudományos technológiai programok létrehozását kell elindítani, amelyek átfogó megközelítéssel bírnak.
    - A magántőkét is ösztönözni kell a kutatások finanszírozására, 2020-ra a kutatásokra fordított teljes összegnek 3%-át a magánforrásoknak kell biztosítaniuk.
    - Kiemelt a FAO-val való együttműködés, a szervezet irodát nyit az országban és támogatja az országokra szabott problémamegoldást.
    - A terv megadja az oktatás, a tudomány eredményei, és a tanácsadási szolgáltatások elérhetőségének pénzügyi elősegítésére szánt támogatások mértékét
    - A terv megadja a támogatott hazai kutatásokra szánt támogatások mértékét a gyakorlati alkalmazások területén;
    - A terv megadja az új technológiákat alkalmazó, támogatott gazdálkodók számát;

- A terv megadja a megvalósított innovatív projektek számát.

9. Az állami ellenőrző, és termeléstámogató rendszerek fejlesztése:

- Növény-egészségügyi biztonság rendszerének fejlesztése
  - Rendszeres kártevő kockázatelemzés létrehozása.
  - A területen dolgozó meglévő szervezetek egyesítése. Az ott dolgozók továbbképzése, és bérének megemlése. Szabványok kidolgozása, integrált elektronikus automatizált rendszer kezelje a növény-egészségügyi adatokat.
  - Biztonságos gyakorlatok és iránymutatások bevezetése a jelentős kártevők kezelésére.
  - A terv megadja a növény-egészségügyi rendszer mutató-számainak éves bontásban való elvárt alakulását.
  - A terv megadja a karantén és a különösen veszélyes károkozók elterjedésének együtthatóját.
- Állategészségügyi biztonság fejlesztése
  - Célzott programok, az ellenőrzés és a felügyelet erősítése a köztársaság teljes területén, a magángazdaságokat is beleértve.
  - Az állategészségügyi biztonság fejlesztésének céljai
    - Az állategészségügyi biztonság érdekében átfogó rendszerek létrehozására van szükség, egységes, országos ellenőrzési és megelőzési rendszerre. Kiemelten fontos a lokális biológiai hulladékkezelés bevezetése.
    - A állatállomány azonosítási rendszerének létrehozása.
    - Az egészségügyi ellenőrzés rendszerének létrehozása.
    - FAO együttműködés fontossága, szakemberek képzése, országos adatbázis létrehozása, bel-, és külföldi tanfolyamok szervezése, felülvizsgált képzési programok létrehozása nemzetközi tapasztalatok alapján, nemzetközi szakértők alkalmazása.
    - Az állategészségügyben dolgozók bérének emelése, elismertségük fokozása.
    - A „szántóföldről az asztalra” elv érvényesítése a felügyeleti szerveknél.
    - Nemzetközi követelményekkel a helyi szabályozó szervek munkájának összehangolása.

10. Kormányzati szabályozás hatékonyságának fokozása a mezőgazdaságban

- Célkitűzések:
  - Agrokémiai szolgáltatás hatékonyságának javítása
    - Az éves agrokémiai vizsgálatok összterületét 3,5 millió hektárra kell emelni.
    - Adatbank létrehozása a felmérések rögzítéséhez. Talaj agrokémiai térképek készítése.
- Információs rendszerek kialakítása a termelők számára
  - Precíziós mezőgazdaság bevezetése, eléréséhez szükséges az egységes informatikai rendszer.

- Precíziós mezőgazdaság alkalmazása, terület
- Az állami fajtakísérletek hatékonyságának javítása
  - Hazai és külföldi fajták kiválasztási folyamatának megszervezése, a legjobb és leghatékonyabb fajták meghatározása.
  - Jelenleg 12 regionális központ, 3 regionális felügyelőség, 3 kísérleti telep, és 73 kísérleti helyszín felel a fentiekért.
  - A problémákat a laboratóriumi berendezések hiánya jelenti, az igények 46%-a lefedett.
  - A terv megadja a hatékony és termelékeny fajták meghatározására szolgáló kísérletek számát.
- Gazdálkodóknak nyújtott közszolgáltatások fejlesztése
  - Információs és kommunikációs szolgáltatások fejlesztése, automatizálása.
  - Kazahsztán méretei megkövetelik a legmodernebb informatikai eszközök használatát a munkaerő költségek csökkentése, és a hatékonyság érdekében.
  - Jelenleg a központilag nyújtott szolgáltatásoknak 4%-a automatizált, a javulás a termelési hatékonyság fejlődését exponenciálisan javíthatja.
  - Automatikus közszolgáltatások fejlesztésének mutatószámai
  - Az egy ablak elv érvényesítése acélból, hogy a szolgáltatások gyorsabban jussanak el a szolgáltatásokat igénybe vevőkhöz.
- Szakmai szabályozás bevezetése a mezőgazdasági ágazatban
  - Az állami ellenőrzés és felügyelet hatékonyságának javítása a mezőgazdaságban.
  - Cél a hatékonyság növelése, az adminisztratív terhek csökkentése, szisztematikus tervezés. Célok:
    - Hatékonyság növelése a következő területeken: megelőzés, jogsértések felderítése, közigazgatási szankciók megsértéséért járó büntetések sablonjainak kialakítása
    - A jogsértések elévülési idejének megszüntetése
- A ökológiailag tiszta mezőgazdasági termékek termelése és forgalmazása feltételeinek megteremtése
  - Nagy exportpotenciál, szükséges hozzá a megfelelő tanúsítványi rendszer kialakítása.
  - Elsődleges kérdés a rendszerek tanulmányozása, a fogyasztók bizalmának megnyerése. Az állami támogatások mechanizmusának kialakítása.

A program megvalósításának szakaszai

Első szakasz 2013-2015

- Szilárd alap létrehozása a mezőgazdaság fejlesztéséhez
- Jogi szabályozás
- Pénzügyi fellendülés felé tett lépések
- Növénytermesztés, állattenyésztés, és feldolgozóipar nyereségességének javítása
- Extenzív termelésről az intenzív felé való elmozdulás
- Terménybiztosítási rendszer javítása
- Kedvező befektetési környezet kialakítása, pénzügyi szolgáltatások széles körűvé tétele
- A finanszírozandó projektek körének meghatározása
- Tudományos központok meghatározása
- Magas szintű növény és állategészségügyi biztonság megteremtése
- Az állami fajtakísérletek hatékonyságának növelése
- Marketing és értékesítési infrastruktúra-fejlesztés
- Közlekedési és logisztikai kapacitás, mezőgazdasági termények tárolásának kívánt szintjének kidolgozása
- Agrokémiai szolgáltatások hatékonyságának javítása
- Mezőgazdasági termelést támogató információs rendszer kidolgozása
- Műszaki szabályozás és közszolgáltatások rendszerének kidolgozása
- Állami ellenőrzési és felügyelet rendszerének javítása
- Biotermékek termelésének és forgalmazásának feltételeinek megteremtése

Mindezek az ipari fejlesztések feltételeit teremtik meg.

Második szakasz 2016-2020

A második szakaszban az importról át kell helyeződjön a hangsúly a hazai termelésre, az importfüggés megszüntetése az alapvető élelmiszerek tekintetében, exportpotenciálok realizálása.

Megvalósítandó célok:

- Munkaerő-termelékenység növekedése a mezőgazdasági ágazatban
- Gyártási kapacitás és feldolgozóipar növekedése

Várt eredmények

- A hatékony szabályozás megteremti az üzleti mezőgazdaság kifejlődésének alapjait, a beruházások a szektorban kétszeresére nőnek.
- Az állami támogatás mértéke a szektorban 2020-ra négy és félszeresére nő.
- A gazdák adósságtérhének a refinanszírozási és a reorganizációs hiteleinek visszafizetésére szolgáló támogatás keretösszege a nyolc év alatt nem lehet kevesebb, mint 300 milliárd tenge (450 milliárd HUF).
- A 2013-tól 2020-ig terjedő időszakban a nem állami támogatott hitelek összegének 2 000 milliárd tengével (3 000 milliárd HUF) kell növekednie
- A karantént feltételező, illetve egyéb különösen káros organizmusok elterjedés-veszélyének koefficiense 2020-ra a 0,88-as mérőszámot kell elérnie.
- A laboratóriumi vizsgálatoknak alávétendő élelmiszeripari termékek részaránya 2020-ra a 0,4%-ot el kell érnie.
- Az állami szolgáltatások elektronikus formában való elérhetőségének aránya 2015-re a 62%-os szintet kell elérnie.

Környezetvédelem

A szovjet időkben az ország hatalmas környezeti károkat szenvedett el. Ezen károk helyreállítása még mindig nem történt meg. 1949 és 1991 között a Szovjetunió nukleáris tesztjeinek 70%-át a kazah tagköztársaságban hajtotta végre, leginkább Szemipalatyinszk környékén, ahol közel 500, mind földalatti, mind föld feletti atomrobbantás történt. A gyakorlatnak a kazah kormány 1991-ben vetett véget. Azok a területek azonban, ahol a robbantások történtek még mindig gyakran fertőzöttek, a földalatti rétegeket is beleértve.

Kazahsztán másik ökológiai katasztrófahelyzete az Aral-tóval kapcsolatos, amelynek területe a felére csökkent a '60-as évek óta, mióta a Szovjetunió a közép ázsiai gyapottermelés növelése mellett hozott döntést.

Az öntözések miatt a tavat tápláló víz jelentősen lecsökkent. Ez komoly gondokat okozott, sivatagosodást, a vadállomány kipusztulását, és a szikesedést, mivel a szél a kiszáradt tómederből a sót száz kilométerekre is elfújja.

Kazahsztánnak a nehézipar, és a bányászat által kibocsátott hulladék kezelése is problémákat okoz. Az utóbbi években komoly erőfeszítések történtek ennek visszaszorítására, de áttörés még nem történt.

Kazahsztán legnagyobb ökológiai kérdése jelenleg a vízkészlet hatékonyabb felhasználása. Nem hivatalos statisztikák szerint a vízszolgáltató rendszerek hatásfoka nem éri el az 50%-ot sem. Jelenlegi számítások szerint 2030-ra az ország nem lesz képes magát vízzel ellátni a jelenlegi rendszerek használata mellett még a környező országok segítségével sem.

Kazahsztán a 2017-ben rendezendő világkiállítás rendezési jogát elnyerte, és a "Future Energy" mottó jegyében szándékozik megrendezni Aszتانában.

A megújuló energiaforrásokra való átállás a jelenlegi környezetvédelmi miniszter eltökélt célja, ugyanis a jelenleg az energiaszükséglet 86%-át nyújtó szénérőművek élettartamuk végéhez közelednek. A környezetvédelmi intézkedések várhatóan egyre nagyobb súlyt kapnak. Jelenleg a törvényi szabályozás egységesítése zajlik.

- 2013. május 30-án az asztanai Radisson Hotelben egész napos fórumot szervezett a **KPLA (Kazakhstan Petroleum Lawyers' Association)** a kazah törvényhozás elé terjesztendő új környezetvédelmi törvény módosításának javaslatairól, amely javaslatok előkészítését hosszas előkészítő munka előzött meg. A fórumon részt vettek az előkészítő munkában részt vevő olajipari cégek jogi képviselői, ügyvédi irodák, és a kazah egyetemek jogi fakultásainak reprezentánsai. A nagyszabású rendezvényre meghívást kaptak Kazahsztán környezetvédelemmel foglalkozó szervezetei, a nemzetközi képviselők, és az energia-, valamint a bányászati szektor képviselői. A fórum feszített programja nem hagyott helyet és lehetőséget vita kibontakozására, a felszólalók elemezték a törvény jelenlegi állapotát. A legtöbb előadás a környezetvédelmi károk minősítéséről, és a minősítéseknek megfelelő büntetési tételekről szólt. A helyreállítási munkálatok nem kerültek szóba.

- 2013. április 12-én az **American Chamber of Commerce in Kazakhstan** egész napos konferenciát szervezett „**Creating a Green Economy for Kazakhstan**” címmel. A konferenciát a környezetvédelmi területen Kazahsztánban megnyíló új lehetőségeknek szentelték.

A konferencia nyitóelőadásában **Nurlan Kapparov** kazah környezetvédelmi miniszter kifejtette, hogy Kazahsztánban fontosnak tartják a zöld energiák felé fordulást. Beszédében és a kérdésekre adott válaszaiban elmagyarázta a hallgatóságnak, hogy miért ez az egyetlen

lehetséges út, és kifejtette azt is, hogy miként látja a víz problémáját, amely országának az elkövetkező években a legsürgősebben megoldandó környezetvédelmi problémája.

Kazah - Magyar kereskedelmi-gazdasági kapcsolatok

A Szovjetunió fennállása idején Kazahsztán és Magyarország között meglehetősen fejlett kétoldalú kereskedelem folyt, bár ez a folyamat a központosított parancsuralmi irányítású rendszeren alapult. Éppen abban az időben kedvelték meg a kazahsztániak a magyar mezőgazdasági termékeket és a magyar orvosságokat. A Szovjetunió szétesése után minden volt köztársaság megkezdte a maga önálló politikáját, saját fejlődési modellt választva. Kazahsztán már függetlenségének első napjaiban a nyílt gazdaság felépítésének és külföldi befektetések bevonásának vonalát választotta.

Természetesnek tekinthető, hogy a szovjet blokk szétesése az első időkben némileg gátolta a meglévő kazah-magyar kapcsolatok fejlesztését, elsősorban azért, mert az egységes infrastruktúra az olcsó szállítási tarifákkal szétesett. Mégis, napjainkra a két ország kölcsönös gazdasági kapcsolatai új tartalmat kaptak a piaci viszonyok alapján.

Megjegyzendő, hogy Kazahsztán és Magyarország között nincsenek vitás kérdések. Érdekeltek vagyunk a kölcsönösen kedvező együttműködés aktivizálásában különféle területeken, mindenekelőtt a kereskedelmi-gazdasági téren.

Kazahsztán az áruforgalom és kereskedelem terén a FÁK országai között a harmadik helyen álló partnere Magyarországnak, Oroszország és Ukrajna után. A közös forgalom mennyiségi számai minden évben növekednek.

A kétoldalú áruforgalom alapvető elemei az energiahordozók, gépek és közlekedési eszközök. Kazahsztán Magyarországról importált az elmúlt években:

- zöldség- és gyümölcskonzerveket,
- élelmiszereket,
- italokat,
- műtrágyát,
- finomított gépolajat, vegyipari termékeket,
- festékeket,
- orvosi készítményeket,
- aromázáló és tisztító anyagokat,
- szintetikus anyagokat,
- gumi-, fa-, papír-, karton-, vas-, acéltermékeket,
- egészségügyi felszereléseket,
- fűtőberendezéseket,

A kétoldalú áruforgalom alapvető elemei az energiahordozók, gépek és közlekedési eszközök. Kazahsztán Magyarországról importált az elmúlt években:

- zöldség- és gyümölcskonzerveket,

- élelmiszereket,
- italokat,
- műtrágyát,
- finomított gépolajat, vegyipari termékeket,
- festékeket,
- orvosi készítményeket,
- aromatizáló és tisztító anyagokat,
- szintetikus anyagokat,
- gumi-, fa-, papír-, karton-, vas-, acéltermékeket,
- egészségügyi felszereléseket,
- fűtőberendezéseket,

A kazahsztáni export ásványi fűtőanyagot, szénhidrogént, szenet, kokszot, brikettet, és földgázt tartalmaz. Meg kell említenünk, hogy az áruforgalom szerkezete változóban van, nevezetesen: növekszik a feldolgozott termékek mennyisége az ásványi anyagokkal és nyersanyagokkal szemben.

A Kazah Statisztikai Hivatal adatai szerint 2012-ben az ország GDP-je 5 %-kal bővült és 30.072,5 milliárd KZT-t, kb. 150 milliárd EURO-t tett ki (Magyarország 28 276 milliárd Ft, 97,7 milliárd EURO). Ez 8 900 EURO egy főre jutó GDP-t jelent (Magyarország 9 826 EURO).

Kazahsztán éves importja a Kazah Statisztikai Ügynökség szerint, 20,2%-al nőtt. A kazah gazdaság kiviteli mutatói 100%-al haladják meg az export számait, ez a szénhidrogének exportjának nagyban köszönhető.

Ugyancsak a Kazah SH adatai szerint a magyar gazdaság szereplői 156,2 millió USD értékű exportterméket értékesítettek, ami az előző év eredményével összehasonlítva 22,3 %-os csökkenést jelent. A visszaesés nagyjából megegyezik a Magyarországon gyártott NOKIA telefonok exportjának megszűnésével (2011-ben 58 millió USD értékben adtunk el Kazahsztánban telekommunikációs eszközöket, addig 2012-ben ez a tétel 18 millió USD-re zsugorodott). Ezzel Kazahsztán az 50. legnagyobb célszámára a magyar exportnak. Hazánk Kazahsztán importjában a 28. helyet foglalja el. A legjobb eredményeket a kiviteli mutatószámok területén a 2007-2008-as évben a gépipari kivitel kimagasló eredményeinek köszönhetően érték el; míg 2012-ben a gépipari kivitelünk megfelelővé vált az okozott visszaesést.

A magyar export Kazahsztánba 2012. évben egymillió USD-t meghaladó értékű tételei, millió USD-ben számolva a következők. (Zárójelben a 2011. évi értékek; kazah statisztikai adatok alapján.)

- 38,94 (36,02) gyógyszerek
- 18,32 (58,73) telekommunikációs eszközök/mobil telefonok
- 10,04 építőanyag, burkoló kő
- 8,63 vasúti vagonok
- 7,70 gázturbinák
- 5,56 (2,38) szivattyúk
- **5,39 (4,81) zöldségkonzervek**
- 5,26 (1,04) közúti járművek/személygépkocsik
- **4,30 (2,57) mezőgazdasági vegyszerek**

- 4,06 (2,15) villamos kapcsolószekrények, irányítópultok
- 4,00 (4,62) irodai elektronikus berendezések/fénymásolók stb.
- 3,88 (3,23) gyógyhatású készítmények
- 3,79 centrifugák/filterek
- 1,37 (0,82) polipropilén
- 1,21 (1,29) polietilén
- **1,09 üdítő/energia italok**
- 1,04 (1,13) csavaráru

A Kazahsztánból származó 89,1 millió USD értékű importból 86,4 millió USD, azaz a teljes import 97 %-a cseppfolyós gáz. A teljes magyar importnak (94,273 millió USD) ez a 0,09% - a. Ezzel Kazahsztán a 40. helyen áll hazánk import-partnerei között. A 92.285 millió USD kazah exportból a kazah statisztikák szerint 114,5 millió USD-nyi kerül Magyarországra a teljes kivitel 0,12 %-a. Ezzel a Magyarország a 38. helyet foglalja el Kazahsztán export-partnereinek a sorában.

Élelmiszeripari kivitel

Kazahsztán belső élelmiszeripari fogyasztásának nagy százalékát importból fedezi. A pontos mértéket illetően eltérnek az adatok, de a teljes élelmiszer-szükséglet legalább 30 % - a. 2012-ben a behozott élelmiszerek összértéke 4.246 millió USD volt.

Magyar élelmiszer és agrárkivitel Kazahsztánba – kazah vámstatisztikai adatok alapján (millió USD)						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kazahsztán teljes behozatala	32 756	37 889	28 409	30 839	38 039	44 539
Kazahsztán élelmiszer behozatala	2 048	2 684	2 168	2 093	2 016	2 134
Magyar élelmiszer kivitel Kazahsztánban (KSH kimutatás)	14,3	17,2	14,1	17,7	8,8	10,2
Élelmiszer kivitelünk részesedése Kazahsztán élelmiszer behozatalából	0,69 %	0,64 %	0,65 %	0,84 %	0,43 %	0,47 %

A Kazahsztánba irányuló magyar exporttermékek

(adatok millió USD-ben)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ecetmentes zöldségkonzerv	3,84 (32,1)	4,09 41,6)	5,36 (35,1)	5,10 (33,2)	4,81 (27,0)	5,39 (31,2)

(teljes kazah import)						
Egyéb 100.000 USD értéket meghaladó volumenhordozó termékeink kivitele						
Csokoládé		0,10				
Ecetes zöldségkonzerv	0,14	0,25	0,04	0,05	0,05	0,23
Egyéb élelmiszerek	0,26	0,10	0,01	0,02	0,11	0,04
Fagyasztott zöldség						0,75
Gyümölcskonzerv					0,10	0,10
Gyümölcslé	0,34	0,19			0,06	0,004
Dzsem, lekvár	0,37	0,30	0,20	0,17	0,10	0,002
Levespor	0,20	0,15	0,12	0,16	0,11	0,04
Marhahús					0,14	
Szénsavas üdítő – energiaital	0,68	1,04	0,14	0,09	0,02	1,09
Élőállat kivitelünk						
Baromfi		0,05	0,23	0,22	0,34	0,27
Szarvasmarha		0,92	3,35	4,04		
Takarmány kivitelünk						
Kukorica				0,13		0,46
Takarmánykeverék	0,97	0,33	0,85	0,34		

Kazahsztánban rendkívül nagy a verseny a nemzetközi gyártók között. A kivitel növekedése csak abban az esetben várható, ha a magyar cégek ismertsége megnő a kazah piacon. A befektetett anyagi és emberi erőforrások megtérülését a következő tényezők biztosíthatják:

- a magyar termékek még a régi időkől jó hírnévnek örvendenek;
- egyre nő a fizetőképes kereslet a drágább termékekre;
- Kazahsztánban évi 12-14 %-kal nő a fogyasztás;

Tapasztalatok és javaslatok

Javasolom a magyar cégeknek a kazah kiállításokon való megjelenést, ismertségük növelését. Ugyancsak javasolom, hogy a HITA, és az AMC továbbra is támogassa a magyar cégek kazah kiállításokon való részvételét.

Az alábbiakban az elmúlt év legfontosabb kazah mezőgazdasági jellegű kiállításainak a tapasztalatai kerülnek bemutatásra.

Kiállítások tapasztalatai:

KazAgro-KazFarm 2012:

A kiállításon 21 ország (Ausztria, Ausztrália, Fehéroroszország, Brazília, Kanada, Csehország, Dánia, Franciaország, Németország, Görögország, India, Olaszország, Hollandia, Panama, Oroszország, Dél-Korea, Spanyolország, Svájc, Törökország, Ukrajna, USA) 200 kiállítója jelent meg a következő témákban:

- Szarvasmarha és baromfitenyésztés;
- Tejtermelő tehenészetek és berendezések;
- Szarvasmarha- és baromfietető, feldolgozó, és takarmánytárolók;
- Legújabb állattenyésztési táplálék kiegészítők;
- Vágóhíd berendezések;
- Csomagolás és berendezések;
- Szállítás, tárolás, fagyasztás és tárolás;
- Higiéniai és termelésbiztonság, környezetvédelem, hulladék felhasználás;
- Szarvasmarha genetikai szelekció;
- Állategészségügy.

A kiállítás magas színvonala ellenére meglehetősen csekély számú érdeklődőt vonzott. A magyar szempontból leszűrhető fontosabb tapasztalatok a következők:

- A kiállító nemzetközi világcégek a lehető legtöbb marketingeszközt felvonultatták, akár termékenkénti színes, többoldalas kiadványokkal, gyermekeket vonzó látványelemekkel, a gépek, gépsorok helyszínen történő bemutatásával;
- A kisebb cégek igyekeztek egységes arculattal, kiadványokkal láthatóvá válni;
- Külképviseltek is megjelentek országuk képviselőjében.

AgriTek Astana:

Az AgriTek kiállítást nyolcadik alkalommal rendezték meg. A kiállításon 18 ország (Ausztria, Fehéroroszország, Kanada, Kína, Csehország, Franciaország, Németország, Olaszország, Kazahsztán, Koreai Köztársaság, Hollandia, Lengyelország, Oroszország, Spanyolország, Törökország, Ukrajna, USA és Magyarország) 180 cége vett részt. A kiállítás szervezője a TNT amerikai cég volt. A kiállítás elfoglalta a kiállítási központ teljes területét és parkolóját is. A kiállító cégek látványos standokkal igyekeztek megragadni a látogatók figyelmét. A kiállítást elsősorban a szakmai közönség látogatta.

WorldFood Kazakhstan:

A kiállítás vonzereje a tizenöt éves múltjában, és a vele egy időben, és ugyanazon helyszínen rendezett Agroworld, és KazUpack kiállítások hasonló látogatói kört vonzó együttes erejében van. Jelenleg Kazahsztánban még a legnagyobb élelmiszeripari kiállításnak minősül. Az idei évben a rendezők tájékoztatása szerint rekordszámú kiállító jelent meg. Sajnálatos, hogy a vele párhuzamosan megrendezett Agroworld és KazUpack kiállítások igen kevés kiállítót vonzottak.

Tapasztalatok:

Kiállítás: Az Atakent kiállítási központ (<http://www.biztradeshows.com/venues/atakent-international-exhibition-centre.html>) 11-es pavilonját teljesen megtöltő kiállítás leginkább az élelmiszeripari gépek, kevésbé az élelmiszeripari termékek jegyében zajlott. A kiállítói standok színvonala meglehetősen eltérő volt, voltak igen látványosan felépített standok (15-20%), megtervezett, marketing-eszközökkel erősen megtámogatottak (40%), marketing eszközökkel kevésbé ellátott (40%), és voltak olyanok is, amelyek mindössze a szervezők által biztosított eszközöket használták fel. A magyar stand körülbelül a harmadik kategóriába tehető.

Kiállítók: A kiállítás résztvevői között számos ország képviselőit megtalálhattuk, voltak kiállítók Csehországból, Egyesült Államokból, Kínából, Szingapúrból, Finnországból,

Szerbiából, Ukrajnából, Norvégiából, Kirgizisztánból, Grúziából. Mély nyomot az egységes, egy adott ország cégeit egységes arculattal bemutató standok hagytak a látogatókban.

InterFood Astana:

A kiállítás nem nagy területen, a Korme kiállítási központ területén zajlott, kb. 80 cég részvételével, amelyek döntő többsége a FÁK államok területéről érkezett. Rajtuk kívül három kínai, egy német, egy francia, két spanyol, három lengyel, egy thai, és egy amerikai cég vett részt. A kiállítók listáját mellékeljük. A kiállítás látogatottsága nem volt nagy, a legnagyobb érdeklődés a kóstolókat is kínáló cégek standjainál volt. A kiállítók leginkább kereskedelemmel foglalkozó cégek voltak, az átlagos standméret nem haladta meg a 15 m²-t. Látványos standdal, kiegészítő marketingeszközzel nagyon kevesen készültek. A kiállítók szinte mindegyike a kkv szektorba sorolható, néhány kivétellel, mint a Tupperware és a ClearWater

Mezőgazdasági gépgyártás

Kazahsztán egyre inkább törekszik importfüggőségét megszüntetni, a hazai gyártást támogatja minden iparágban. Állami támogatásokat a hazai gyártású termékekre kapni, ezért a magyar gyártóknak javasolt kazahsztáni telephellyel gyártó egység létrehozása, vegyesvállalatok alakítása.

Javasolom a vegyesvállalatok alakítását tervező magyar cégeknek figyelembe kell venni, hogy a megfelelő kazah partner kiválasztása kulcsfontosságú a vállalkozás sikeréhez. A tapasztalatok szerint 5-10 éves üzleti terv, megfelelő piacutatás, és a megfelelő kazah partner kiválasztása a három legfontosabb tényező.

Kazakhstan Machine Builders' Forum tapasztalatai

2013. április 16-án az általános gépipari konferenciasorozat részeként kerekasztal beszélgetést szerveztek a kazah mezőgazdasági minisztériumban a mezőgazdasági gépgyártás témakörében.

A találkozón előadást tartottak:

- **Muszlim Tairovics Umirajev**, mezőgazdasági miniszterhelyettes a kazah mezőgazdasági gépek helyzetéről beszélt. Kiemelte az elavult gépparkot (az állomány 80%-a elavultnak tekinthető), a hazai gyártás fontosságát, összeszerelő üzemek létesítésére ösztönözte a külföldi vendégeket és a kazah állapotoknak megfelelő gépek vásárlására biztatott. Elmondta, hogy kizárólag kazah gyártású termékek beszerzését kívánják támogatni.

- **Daulet Bakbergenovics Bakbergen**, az ipari és új technológiák minisztériuma mellett működő Ipari Bizottság helyettes elnöke, aki a kazah gépgyártás jelenlegi helyzetéről tartott előadást.

- Nurlan Amantajevics Umirzakov, a Kazagrofinance első elnökhelyettese az állami támogatások formáiról és kiemelten a hazai termelés fontosságáról beszélt.

Ezt követően a résztvevők a gyártók előadásait hallgathatták meg, akik mindannyian felhívták a figyelmet legújabb fejlesztéseikre. A kazah gyártók hangsúlyozták termékeik kiemelkedő színvonalát. Sokan kiemelték, hogy a megfelelő hazai beszállítók hiányában a gyártásuk jobbára külföldről származó alkatrészek beépítésével történik. A hazai gyártók mindannyian az állami támogatások kazah gyártás felé irányításának fontosságát hangsúlyozták. Érdekes, hogy a Claas, és a John Deere cégek előadásai az esemény végén, közvetlenül a kérdések és a vita előtt kaptak röviden lehetőséget.

A 2013-2020 Agráripari Ágazati tervhez kapcsolódó javaslatok

Az agrár-ipari ágazati terv a kazah mezőgazdaság elkövetkező nyolc évét meghatározza. Az alábbiakban azok a részterületek kerülnek bemutatásra, amelyek magyar cégek, államigazgatási szervek érdeklődésére számot tarthatnak, és amelyek során mind a kapcsolatok elmélyítése terén, mind gazdasági téren sikerek érhetők el.

Vetőmaggyártás

A témában Magyarország világhírű, a magyar vetőmag Közép-Ázsiában is elismert. Az 2013-2020. tervben minden évben milliárdos nagyságrendű az előirányzott támogatás, a nyolc év alatt összesen 40 milliárd forintnyi. A támogatás elsősorban magas minőségű vetőmagok beszerzését célozza. A téma alkalmas cégek bemutatkozására.

Műtrágya, és gyomirtószer-gyártás

Az agrár-ipari program szerint a műtrágyabeszerzéseket 2014-től kezdődően összességében 150 milliárd forintnyi összeggel támogatja majd a kazah állam. Cégek bemutatkozására alkalmas témakör.

Gabonatarolók, silók

Az idei és a jövő évben megoldandó kérdése a kazah mezőgazdaságnak, 2014-ben 21 milliárd (!) forintnyi összeggel támogatott.

Vízfelhasználást optimalizáló technológiák, víztisztító berendezések

Kazahsztánban a víz kérdése központi kérdés, a vízhiány 2030-ra érezhető lesz, mind a hivatalos, mind a közbeszédben kiemelten fontos téma. A fellépő vízhiány

pótlásának egyik fő eleme az elképzelések szerint a vízfelhasználás hatékonyabbá tétele.

Állattenyésztési fajtaegyesületek bemutatása – tanácsadási rendszer

A területen való szoros együttműködés nagyon sokat segíthet a kapcsolatok építésében, amely Kazahsztán esetében közvetlenül segíti az üzleti kapcsolatok létrejöttét.

Halászat

A terület FAO támogatást kapott Kazahsztánban.

Mezőgazdaság és tudomány kapcsolata, annak állami támogatása

A területen való szoros együttműködés nagyon sokat segíthet a kapcsolatok építésében, amely Kazahsztán esetében közvetlenül segíti az üzleti kapcsolatok létrejöttét. Magas és alacsonyabb szintű látogatások megszervezéséhez alkalmas részterület.

Tudástranszfer végrehajtása – a tudományos vívmányok eljuttatása tudományos szférából az üzleti és termelő szférába

Kutatóközpontok támogatása – magyarországi kutatóközpont(ok) bemutatása

Gazdálkodóknak szóló információk és tanácsadás biztosításának magyarországi rendszere

Falugdász rendszer bemutatása, jó alkalom lehet arra, hogy a kezdeti magas szintű kapcsolatfelvétel után átmenetet biztosítson a KKV szektorok közötti kapcsolatok kiépítésére, és az információ-áramlás megindítására.

Növény-egészségügyi biztonsági rendszer

Kiemelten fontos téma Kazahsztánban. Minisztériumi rendszerszintű bemutató után alkalmas lehet cégek bevonására is.

Állategészségügyi biztonsági rendszer

Kiemelten fontos téma Kazahsztánban. Minisztériumi rendszerszintű bemutató után alkalmas lehet cégek bevonására is. A kapcsolatfelvétel az állategészségügyi vezetővel már megtörtént, véleményük szerint Magyarország nyújtja Európában az egyik legmagasabb szintű képzést.

Állatgyógyászati referenciakutatások folytatása

Amennyiben van magyarországi labor, amelyik fogadókészséget mutat a témában, és a programba is beilleszthető, a téma alkalmas hosszú távú együttműködés kialakítására.

Laboratóriumi rendszerek bemutatása – azokat gyártó cégek bemutatása

Kimondottan cégek bemutatására alkalmas témakör, kapcsolódik az előző kettőhöz. Leginkább olyan cégek bemutatása lenne célszerű, amelyek eléggé erősek mind anyagi, mind emberi erőforrásokban ahhoz, hogy kazah leányvállalatot létesítsenek.

Haszonállatok egyedi azonosítási rendszerének bemutatása

Cégek bemutatására alkalmas témakör. Jelenleg a téma napirenden van Kazahsztánban.

Agrometeorológiai tájékoztatási rendszer bemutatása

A témakör kapcsolatépítésre, és szolgáltató cégek bemutatására alkalmas. Magas szintű látogatások megszervezésére is alkalmas lehet.

A mezőgazdasági ágazatban létrehozandó egységes információs tér létrehozásáról szóló megvalósíthatósági tanulmány készítése

Agrometeorológiai és légköri felügyelet a mezőgazdasági termelésben

A két témakör szorosan kapcsolódik egymáshoz. Hosszabb távú együttműködés kialakítása lehetséges.

Műszaki előírások kidolgozása a hús- és húsipari termékek biztonságáról

Műszaki előírások kidolgozása a műtrágyák biztonságáról

Műszaki előírások kidolgozása a tej és tejtermékek biztonságáról

Műszaki előírások kidolgozása a takarmány és takarmány-adalékanyagok biztonságáról

A műszaki előírások kidolgozása előirányzott összegek nélkül szerepel a kazah agrár-
ipari ágazati tervben. Együttes bemutatásuk, az alkalmazott elvek, és gyakorlatok bemutatása szakértői szintű látogatások szervezésében hosszú távon lehet gyümölcsöző.

Szolgáltatás nyújtása a különböző növénykultúrák tesztelésében

A témakör összekapcsolható a kutatóintézetek a kutatóintézetek, bemutatásával.

Bio termelés törvényi és intézményi szabályozása

A kazah mezőgazdasági minisztérium szeretné beindítani az organikus, azaz biotermelést, de nem tudják, hogy miként fogjanak hozzá. Jelenlegi ismereteik nagyon elnagyoltak és hiányosak. Kérték, hogy a FAO segítsen nekik megismerni, hogyan működik a biogazdálkodás rendszere: a szabályozás, ellenőrzés, tanúsítványok, piacok stb. vonatkozásában. A FAO illetékesei javaslatot tettek a magyar szabályozás megismerésére.

Az asztanai Magyar Kereskedőház

2013. május 23-án nyitotta meg Varga Mihály miniszter úr a Magyar Kereskedőházat Asztanában, Amelynek megnyitóján a kazah magyar üzleti tanács kazah társelnöke, a KazEnergy üzleti tömörülés rendkívül befolyásos vezetője, **Dzsambulat Szarszenov**, teljes támogatásáról biztosította a Kereskedőház vezetését, és a jelenlévő magyar cégek képviselőit.

